

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2017 metai

2

LI

Vilnius 2018

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2017

2

Vilnius 2018

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2017

2

Vilnius 2018

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ

Projekto finansavimo sutartis Nr. LIP-074/2016

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ

Adomo Mickevičiaus universitetas Poznaneje

Zigmantas KIAUPA

Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ

Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS

Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA

Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS

Milervilio universitetas

Joachim TAUBER

Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

PUBLIKACIJOS

VILIJA GERULAITIENĖ, JOLITA SARCEVIČIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

VILNIAUS AUKSAKALIO JOHANO GEORGO LAMPRECHTO TESTAMENTAS

Testamentus, sudaromus lemtingu gyvenimo momentu, neretai paskatinančiu įvertinti ir apžvelgti nueitą gyvenimo kelią, tyrinėtojai laiko vertingu šaltiniu, atspindinčiu ne tik testatorių materialinę padėtį, bet ir jų dvasinį gyvenimą. Nors testamentas buvo „viešas“ dokumentas, o vienas dažniausiai deklaruojamų jo tikslų – išvengti artimųjų nesutarimų dalijantis palikimą, šalia turto dalybų, skolų išvardijimų ir pan., šiuose šaltiniuose neretai atsiskleidžia ir bendresnio pobūdžio testatoriaus gyvenimo refleksijos, vertybinės nuostatos, atsiranda vietos asmeniniams potyriams ir jausmams. Kita vertus, tyrinėtojai pastebi, kad tokiuose dokumentuose pateikiama informacija gana dažnai yra orientuota ir į tam tikro vaizdinio kūrimą, sąlygota *ars bene moriendi* reikalavimų¹. Testamentas taip pat buvo tikėjimo išpažinimo, raštiškai deklaruoto priklausymo konkrečiai religinei bendruomenei liudijimas², o jo surašymas – neatsiejama *ars bene moriendi* ciklo dalis³.

¹ W. Zielecka-Mikołajczyk, *Prawosławni i unicy Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku wobec życia i śmierci w świetle testamentów*, Warszawa, 2012, s. 178; B. Małyś, *Więzi emocjonalne między małżonkami w testamentach mieszkańców Wilna i jego okolic z lat 1733–1763, Kobieta i mężczyzna: jedna przestrzeń – dwa światy*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Warszawa, 2015, s. 95.

² J. Tęgowski, *Świat ducha i świat materii w świetle testamentu księdza Grzegorza Pawłowicza Dziewałtowskiego ołtarzysty w kościele wilkomirskim i innych dokumentów, Staropolski ogląd świata. Kultura staropolska – poszukiwanie sacrum odnajdywanie profanum*, pod. red. B. Roka, F. Wolańskiego, Toruń, 2013, s. 64.

³ M. Paciorek, *Stosunek do duszy i ciała w kategorii „dobrej śmierci“ – w świetle przewodników, poradników i testamentów staropolskich, Medycyna Nowożytna: studia nad historią medycyny*, t. 14, 2007, nr 1–2, s. 47.

Testamentus rašė pačių įvairiausių socialinių grupių žmonės: didikai ir bajorai, dvasi-
ninkai ir pasauliečiai, miestiečiai ir valstiečiai. Remdamiesi šiuo vertingu šaltiniu, tyrinė-
tojai atskleidžia praeities epochų mentalitetą, publikuojami tiek įvairių socialinių grupių
testamentų rinkiniai, tiek pavienių asmenų testamentai⁴. Pastaruoju metu vis dažniau dė-
mesio sulaukia ir vilniečių testamentai⁵.

Socialinio elito asmenų, aukštų valstybės pareigūnų testamentai paprastai reikšmin-
gai nepapildo jų biografinių duomenų (nes apie tokius įtakingus asmenis esama žinių ir
kituose šaltiniuose), o ne tokie garsūs asmenys, dažniausiai menkai ar visai nesireiškę
viešajame gyvenime, paskutinės valios aktuose tarsi peržengia „anonimiškumo“ ribą.
Taip istorijos tėkmė „prisipildo“ žmonių ir liaujasi buvusi tik saujelės asmenų, dalyvavu-
sių reikšmingiausiuose įvykiuose, veiksmo arena⁶.

Publikuojamas vokiečių kilmės Vilniaus auksakalio Johano Georgo Lamprechto (*Jo-
hann / Joannes / Jan George / Georgius / Jerzy Lamprecht / Lemprecht / Lambrecht*;
antrasis vardas šaltiniuose minimas ne visada, tačiau darbai signuoti raidėmis IGL⁷) tes-
tamentas – vienas tokių atvejų, kai šaltinio duomenys papildo jau turimą informaciją
apie mažiau „pažįstamą“ XVIII a. Vilniaus gyventojų biografijas. Nors šio amatininko
biograma buvo paskelbta studijoje apie auksakalystę Lietuvoje⁸, Lamprechto testamentas
ten neminimas.

⁴Galima paminėti tik keletą naujesnių publikacijų: B. P o p i o ł e k, *Woli mojej testament ten... Testamenty staropolskie jako źródło do historii mentalności XVII i XVIII wieku*, Kraków, 2009; *Testamenty książąt Lubartowiczów–Sanguszków. Wybór tekstów źródłowych z lat 1750–1876*, oprac. J. M. Marszałska, W. Graczyk, Kraków, 2011; *Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVIII wieku*, oprac. U. Augustyniak, Warszawa, 2014; *Testamenty chłopów polskich od drugiej połowy XVI do XVIII wieku*, oprac. J. Losowski, Lublin, 2015; *Testamenty mieszkańców miast Wołynia od końca XVI do początku XVIII wieku. Katalog*, oprac. N. Biłous, Warszawa, 2017; *Katalog testamentów mieszkańców Brześcia i Grodna od XVI do początku XVIII wieku*, oprac. N. Sliż, Warszawa, 2017; *Testamenty z ksiąg sądowych małych miast polskich do 1525 roku*, oprac. A. Bartoszewicz, K. Mrozowski, M. Radomski, K. Warda, Warszawa, 2017; *Katalog testamentów z krakowskich ksiąg miejskich do 1550 roku*, oprac. J. Wyszumek, Warszawa, 2017; *Testamenty mieszkańców lwowskich z drugiej połowy XVI i z XVII wieku*, oprac. O. Winnyczenko, Warszawa, 2017.

⁵A. R a g a u s k a s, Karaliaus sekretoriaus medicinos daktaro Motiejaus Vorbeko-Lettowo (1593–1663) testamentas – šaltinis įžymiojo vilniečio biografijai, *LDK: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos studijos: Konstantinui Avižoniui – 90*, sud. A. Ragauskas, R. Jurgaitis, Vilnius, 2001, p. 44–59; B. M a n y š, min. veik., p. 95–105; W. Z i e l e c k a - M i k o ł a j c z y k, *Antemortem Documents of Eastern Orthodox and Uniate Burghers of Vilnius from the First Half of the 18th Century*, *Zapiski Historyczne*, t. 79, 2014, z. 4, p. 143–172; A. Z a k r z e w s k i, Testament Bartłomieja Wobolewicza – mieszczanina wileńskiej jurydyki biskupiej, *Wokół Wielkiego Księstwa Litewskiego i jego tradycji*, red. B. Manyś, Poznań, 2016, s. 153–157. *Testamenty w księgach miejskich wileńskich XVI i XVII wieku. Katalog*, oprac. K. Frejlich, Warszawa, 2017;

⁶J. T ę g o w s k i, min. veik., p. 66.

⁷E. L a u c e v i č i u s, B. R. V i t k a u s k i e n ė, *Lietuvos auksakalystė: XV–XIX amžius*, Vilnius, 2001, p. 236.

⁸Ten pat.

J. G. Lamprechto gimimo data ir kilmės vieta nežinomi. Tačiau sprendžiant iš testamentu, jis buvo kilęs iš Bergedorfo⁹ miestelio netoli Hamburgo – ten testamentu surašymo metu gyveno vienas iš Johano Georgo brolių ir sesuo. Pirmą kartą su Vilniumi susijusiuose šaltiniuose Lamprechtas minimas 1713 m., kai meistro vardui gauti buvo įrašytas 3 metų trukmės mokslams pas Vilniaus auksakalius Galą Frydrichą Klesingą (*Galles Friedrich Klessing*) ir Bazilijų Trojanskį¹⁰. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad Klesingas Lamprechto mokytoju galėjo tapti neatsitiktinai – jis pats buvo kilęs iš Hamburgo ir į Vilnių atvykęs neseniai – 4 metų auksakalystės mokslams buvo įrašytas 1711 m.¹¹ Atsargiai galima daryti prielaidą, kad artimi ne tik kilme, bet veikiausiai ir amžiumi, Lamprechtas ir Klesingas buvo pažįstami dar prieš atvykdami į Vilnių¹².

Dar nepasibaigus anksčiau minėtam terminui, 1715 m., Lamprechtas buvo pripažintas meistru ir priimtas į cechą¹³. Tai galėjo būti susiję su jau pradėdam mokslus turėta tam tikra kvalifikacija arba su situacija ceche. Kaip žinoma, asmuo, norintis gauti meistro vardą, turėjo pateikti kilmę ir mokymąsi patvirtinančius dokumentus, išbūti tam tikrą laiką pameistriu ir įrodyti savo gebėjimus trimis auksakalystės dirbiniais¹⁴. Tačiau šaltiniuose minima, kad po 1711 m. auksakalių ceche kuriam laikui nusistovėjo ydingas „palengvintas“ priėmimas į meistrus: cecho vyresnieji neretai pažeisdavo nustatytą tvarką ir „dau-geli“ į cechą priimdavo be kilmės dokumentų ar neišbuvus viso nurodyto pameistrystės laiko¹⁵. Lamprechto atvejis – geras tokios „netvarkos“ pavyzdys: įrašė apie jo priėmimą į mokinius nenurodyta kilmės vieta¹⁶, vienas iš jo mokytojų – G. F. Klesingas dar nebuvo gavęs meistro vardo (gavo jį 1714 m.¹⁷), o meistru Johanas Georgas tapo, kaip jau minėta, neišbuvęs numatyto laiko.

⁹Bergedorfas, miestelis Saksonijos kunigaikštystėje, miesto teises gavęs 1275 m. Nuo XV a. pradžios iki 1868 m. – Hamburgo ir Liubeko kondominija. Dabar – vienas didžiausių Hamburgo priemiesčių.

¹⁰E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 236; *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – *LVIA*), f. 956, ap. 1, b. 1, l. 143av.

¹¹E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 230.

¹²B. R. Vitkauskienė, Lamprechtą priskyrusi nežinomos kilmės Vilniaus auksakaliams, taip pat spėjo jį esant kilus iš vokiškų žemių, o Klesingą vadina jo draugu. – B. R. Vitkauskienė, *Złotnictwo wileńskie. Ludzie i dzieła. XV–XVIII wiek*, Warszawa, 2006, s. 88, 119.

¹³E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 236; *LVIA*, f. 956, ap. 1, b. 1, l. 143av.

¹⁴E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 422, 429.

¹⁵Vilniečio Jano Bolantzo byla prieš auksakalius Janą Henryką Šemniką ir Georą Snitcę, 1722 m. birželio 28 d., *Akty cechów wileńskich, cz. II: 1701–1759*, zebrał i przygotował do druku H. Łowmiański przy współudziale M. Łowmiańskiej i S. Kościalkowskiego, przedmową i skorowidzami opatrzył J. Jurkiewicz, Poznań, 2006, s. 52–53. Plačiau žr. E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 79–95; B. R. Vitkauskienė, *Złotnictwo wileńskie*, s. 99–100.

¹⁶*LVIA*, f. 956, ap. 1, b. 1, l. 143av.

¹⁷E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 230.

Bet koku atveju Lamprechto gyvenimas Vilniuje, regisi, klostėsi sklandžiai. Galbūt tam įtakos turėjo sėkmingos vedybos – šaltiniuose minima, kad 1718 m. mirus mokytojui G. F. Klesingui, Lamprechtas netrukus vedė pastarojo našlę Kristiną Geisnerytę¹⁸. Po vedybų Lamprechtas, matyt, perėmė Klesingo dirbtuves, baigė kai kuriuos jo darbus, pvz., 6 žvakides centriniam Katedros altoriui, kurias dar 1712 m. užsakė vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis¹⁹. Jos buvo signuotos ne tik Klesingo, bet ir Lamprechto asmeniniais ženklais²⁰. Kitų Lamprechto darbų žinoma nedaug²¹. Neabejotina, kad jis 1716–1720 m., užsakius Vilniaus dekanui Boguslavui Gosievskiui, pagamino keletą (manoma jų buvus šešias, tačiau mūsų dienas pasiekė tik dvi) taurių su Vilniaus kapitulos herbais²². Tiek minėtos taurės, tiek 6 žvakidės su vyskupo K. K. Bžostovskio ir kapitulos herbais dabar yra Vilniaus katedros lobyno rinkinyje.

Taigi, Lamprechtas sklandžiai įsiliejo į Vilniaus auksakalių cecho gyvenimą, nuolat turėjo mokinių ir pameistrių²³. Tiesa, pasitaikydavo nesklandumų laikantis auksakalių cecho taisyklių – antai 1722 m. cechas Lamprechtą nubaudė 6 svarais vaško žvakėms už katalikiškų pamaldų Šv. Barboros koplyčioje nelankymą²⁴. Kad Lamprechtas buvo gerbiamas Vilniaus miestiečių bendruomenės narys, liudija ir jo dalyvavimas krikštynose. Nors tiek katalikams, tiek liuteronams nederėjo rinktis krikštaitėvais kitos konfesijos asmenis, akivaizdu, kad Vilniuje šios taisyklės nepaisyta²⁵: kaip rodo Vilniaus Šv. Jonų ir Šv. Ignoto parapijų bei liuteronų bendruomenės metrikų knygų įrašai, 1716–1724 m. Lamprechtas dalyvavo net 7 vaikų krikštynose: pirštinko Motiejaus Hilingerio²⁶ ir jo žmonos Anos dukters Dorotėjos, siuvėjo Mykolo Šablovskio²⁷ ir jo žmonos Marijos sūnaus Juozapo, Jokūbo ir Kristinos Kozlovskių sūnaus Kazimiero Juozapo, laikrodininko Jono Ladynskio²⁸ ir Liucijos Hegvertaitės dukters Anos bei batsiuvio Andrejaus Banko²⁹

¹⁸ Ten pat, p. 236.

¹⁹ *Skarbiec katedry wileńskiej, Zamek Królewski w Warszawie, 2 lipca – 28 września 2008, Zamek Królewski na Wawelu, 15 października 2008 – 15 stycznia 2009*, red. nauk. D. Nowacki, A. Saratowicz-Dudyńska, Warszawa, 2008, s. 186; B. R. Vitkauskienė, *Złotnictwo wileńskie*, s. 268.

²⁰ E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 230, 236

²¹ Apie Lamprechtui būdingą darbų stilistiką žr.: B. R. Vitkauskienė, *Złotnictwo wileńskie*, s. 104, 268–269, 274.

²² *Skarbiec katedry wileńskiej...*, s. 186.

²³ E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 236.

²⁴ Ten pat.

²⁵ D. Frick, *Kith, Kin, and Neighbors. Communities and Confessions in Seventeenth-Century Wilno*, Ithaca–London, 2013, p. 117–135.

²⁶ A. Urbanavičius, *Vilniaus naujieji miestiečiai 1661–1795 metais. Sąrašas*, Vilnius, 2009, p. 205.

²⁷ Ten pat, p. 191.

²⁸ Ten pat, p. 175.

²⁹ Ten pat, p. 219.

sūnaus Michaelio Vilhelmo (pastarasis vienintelis buvo liuteronų palikuonis, visi kiti Lamprechto krikštyti vaikai buvo katalikai). O Pranciškus ir Ana Rybickiai krikštatėviu Lamprechta pasirinko net du kartus: 1716 m. gegužės mėn. krikštijant dukterį Sofiją Terešę ir po metų, 1717 m. gegužę, krikštijant sūnų Pilypą Jokūbą³⁰. Čia reikia pastebėti, kad Rybickių vaikams buvo parinkti Vilniaus miestiečiams gana neįprasti „dvigubi“ vardai, o sūnus veikiausiai neatsitiktinai gavo Pilypo Jokūbo vardą – toks buvo Lamprechto brolio, Karaliaučiuje gyvenusio auksakalio, vardas.

Deja, daugiau duomenų apie Lamprechto gyvenimą Vilniaus mieste neturime, o iš Vilniaus liuteronų bendruomenės metrikų knygos įrašo sužinome, kad 1725 m. gegužės 14 d. auksakalys (*Silberarbeiter*) Lamprechtas mirė³¹. Apie jo žmonos likimą taip pat nieko nepavyko sužinoti, nors ji tikrai gyveno ilgiau nei vyras – jau būdama našle, 1726 m. gruodžio 4 d. ir 1727 m. sausio 10 d., dalyvavo krikštynose³².

Matyt, Lamprechtas, gyvendamas Vilniuje, taip ir neišmoko lenkų kalbos. Veikiausiai todėl jo testamentas įrašytas į magistrato knygas dviem – vokiečių ir lenkų – kalbomis. Tai gana retas atvejis XVIII a. Sergantis testatorius jame teigia sielą kreipiąs į Viešpatį, tačiau, laikydamasis krikščioniškos pareigos, privalo liudininkų akivaizdoje ir niekieno neverčiamas išsakyti savo paskutinę valią. Veikiausiai Lamprechtas mirė gana jaunas, tad nespėjo sukaupti didesnio turto, todėl jo testamentas lakoniškas – testatorius išskyrė vos tris punktus. Pirmiausia Johanas Georgas paliudijo savo atsidavimą Viešpačiui ir pirmajame punkte – kaip ir daugelis kitų – įrašė: „savo sielą, atpirktą brangių Jėzaus Kristaus krauju, patikiu Kūrėjui, kuris mane sukūrė. Mano iš žemės sukurtas kūnas bus žemei atiduotas ligi džiaugsmingo mirusiųjų prisikėlimo“. Kaip Lamprechtas vertino santuokoje pragyventus metus, atskleidžia antrasis testamentą punktas. Jame Johanas Georgas nurodė ne tik sutuoktinės vardą ir mergautinę pavardę, bet ir pirmojo jos vyro vardą ir pavardę bei amatą, taip pat savo santuokos aplinkybes ir metus. Neįvardydamas paminėjo tris santuokoje gimusius vaikus, kurie „Dievo valia žengė į amžiną džiaugsmą“. Deja, dėl šaltinių trūkumo negalime šios informacijos patikslinti. Atsidėkodamas Dievui už darnią santuoką, Lamprechtas nurodė sutuoktinei skirti tam tikras pinigų sumas – po 5 talerius – liuteronų maldos namams, špitolėje esantiems vargšams ir kiekvienam dvasininkui. Trečiasis testamentą punktas atskleidžia ryšių su toli likusiais broliais ir seserimi reikšmę. Nors broliams – Bergedorfo suolininkui Henrikui Danieliui³³ ir Liubeke

³⁰ V. Drėma, *Vilniaus amatininkai XVI–XIX a.*, sud. G. Drėmaitė, Vilnius, 2015, p. 94; E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 236; *LVIA*, f. 604, ap. 10, b. 6, l. 353v, 409; f. 1135, ap. 4, b. 478, l. 12v, 13, 15v; f. 1218, b. 14, l. 2c.

³¹ E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, min. veik., p. 236; *LVIA*, f. 1218, b. 14, l. 276. Tai patvirtina ir šios bendruomenės narių mirčių metrikų abėcėliniai sąrašai – *LVIA*, f. 1218, ap. 1, b. 21, l. 2.

³² *LVIA*, f. 1218, b. 14, l. 26.

³³ Lamprechto šeima užima ženklų vietą Bergedorfo istorijoje. Heinrichas Danielius Lamprechtas († 1748) buvo Bergedorfo burmistras. Šias pareigas ėjo ir jo anūkas Filipas Heinrichas (*Philipp Heinrich*

gyvenančiam Giunteriui, kuriuos „Viešpats dosniai apdovanojo šio pasaulio turtais“, testamentu nepaliko nieko, tačiau padėkojo už patirtą brolišką meilę ir palankumą. Tuo tarpu seseriai Suzanai Kauffman, taip pat gyvenančiai Bergedorfe, „ne iš pareigos, o dėl broliškos meilės ir [atsidėkodamas] už patirtą seserišką meilę“, skyrė 150 talerių, kurie jos mirties atveju turėjo atitekti vaikams. Trečiasis brolis, jau minėtas Karaliaučiuje gyvenęs auksakalys Filipas Jakobas, turėjo gauti ne tik 100 talerių, bet ir Johanui Georgui priklausiusį auksinį signetą su deimantais. Visą kitą turtą Lamprechtas užrašė žmonai su viena sąlyga: „kad po mano mirties pagarbiai ir deramai surengtų laidotuves pagal vietinius mūsų paprastai vadinamos šopos papročius“. Pastarasis teiginys atskleidžia profesinės tapatybės svarbą Lamprechtui. O liudininkų sąrašas (vilniečiai pirkliai Teodoras Kristupas Mandtas, Janas Benjaminas Mauvas, Michalas Mejeris, Nikolas Suhras, Albrechtas Bonenbergas, Janas Michalas Schadau bei auksakalys Janas Fridrichas Gabrielis³⁴), kuriame dominuoja vokiečių kilmės asmenys, rodo testatoriaus polinkį laikytis arčiau tėvynainių. Kita vertus, įtakos liudininkų pasirinkimui galėjo turėti ir vokiškai surašytas testamentas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad net ir trumpas J. G. Lamprechto paskutinės valios aktas yra vertingas šaltinis: jis suteikė papildomos informacijos šio Vilniaus auksakalio biografijai, atskleidė jo ypatingą dėmesį šeimos ryšiams bei profesinės tapatybės sieki.

Publikuojant dvikalbio testamento perrašą buvo laikomasi kiek skirtingų principų. Vokiškoje teksto dalyje skyryba sumoderninta, laužtiniuose skliaustuose išskleistos santrumpos, tačiau rašyba, asmenvardžiai, vietovardžiai palikti kaip originale. Lenkiškos teksto dalies publikacija parengta laikantis XVI–XIX a. vidurio lenkiškų šaltinių publikavimo instrukcijos principų³⁵: laužtiniuose skliaustuose išskleistos santrumpos, skyryba ir rašyba sumoderninta ir suvienodinta, tačiau asmenvardžių ir vietovardžių rašyba palikta originali. Taip pat netaisyti rašybos atvejai, būdingi pristatomam laikotarpiui, pvz., palikta *obojgom*, *namienione* ir kt. Santrumpos išskleistos ir lotyniškoje dokumento dalyje.

Lamprecht, 1749–1824). O proanūkis Dydrichas Filipas (*Diedrich Philipp Lamprecht*, 1796–1882) aktyviai prisidėjo nutraukiant Bergedorfo kondominiją. Pastarojo ir kitų H. D. Lamprechto palikuonių, žinomų XVIII–XIX a. teisininkų, atminimui Bergedorfe šios šeimos pavarde pavadinta gatvė.

³⁴ Jonas Frydrichas Gabrielis (mirė 1747 m.), Vilniaus miestietis, auksakalys, kilęs iš Karaliaučiaus. Plačiau žr.: E. L a u c e v i č i u s, B. R. V i t k a u s k i e n ė, min. veik., p. 207.

³⁵ K. L e p s z y, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław, 1953.

Vilniaus auksakalio Johano Georgo Lamprechto testamentas.

1725 05 09

Nuorašas: Lietuvos valstybės istorijos archyvas, SA 5344, l. 464–468v.

[l. 464] Feria quarta ante festum Ascensionis Domini die nona mensis maij anno millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Ad instantiam spectabilis domini Theodori Christophori Mandt negociatoris et civis vilnensis, coram nobili domino Joanne Szatrava scabino vilnensi et me, infra subscripto notario ordinario consularis et scabinalis officij vilnensis jurato a magnifico d[omi]no Jacobo Wargalowski Steffanowicz, secretario S[acrae] R[egiae] Maj[estatis] et advocato viln[ensis] pro recipienda ultimae voluntatis sive testamenti recognitione a d[omi]no Joan- // [l. 464v] anne Georgio Lamprecht aurifice et cive vilnensi, qvi in lecto aegritudinis decumbens licet corpore infirmus, sanus per totum mente et ratione existens in praesentia multorum pro tunc adstantium amicorum testamentum suum germanico idiomate parato scripto praeconceptum cum solennitatibus de jure requisitis manibus suis lavand et porrigendo ac reddendo ad manus nostras cum intro contentis bene recognoscenti notis palam ac libere non coactus neq[ue] compulsus aut aliqvo devio errore et consilio inductus recognovit et per expressum ac disertid verbis obligavit suam ultimam dispositio nem seu testamentum post fata sua in omnibus punctis et clausulis per succesores manu teneri et conservari petijt, cujus testa- // [l. 465] menti germanico idiomate scripti tenor sequitur talis.

Im Nahmen der Heil[igen] u[nd] Hochgelobten Drey Einigkeit. Dieweil ich in gegenwärtiger dies[er] m[einer] Krankheit mich der Seelen nach von dies[er] kum[m]ervollen Welt zu dir als m[einem] gekreuzigten Heylande hertzl[ich] sehne also habe laut Christl[icher] Gewohnheit dies[en] m[einen] neuesten u[nd] letzten Willen freywillig in Gegenwart der unten benannten Zeugen gerichtlich ausgesaget und hiemit bekräftigen wollen. 1. Als erst[ich] übergebe ich meine durch das Blut Jesu Christi theuer erkauffte Seele dem Schopfffer der sie erschaffen hat, meinen Leib, aber welcher von der Erden genom[m]en, daß Er derselben mag biß zur frölichen Aufferstehung mag wieder anvertrauet worden. 2. Nachdem ich mit meiner lieben Ehegattin Fr[au] Christina Lamprechtin geb[orene] Geisnerin im vergn[ü]gten Ehestande A[nn]o 1718 der Weyland in Gott ruhenden H[errn] Gallas Klessing gewesenem Silber Arbeiter alhie nachgelaßene Fr[au] Wittibe eingelaßen auch von Gott dem Allerhöchsten im währenden Ehestande mit 3 lieben Kindern beschencket worden, welche aber nach Gottes Willen mir in der Ewigkeit vorangegangen, da mir eine Zeit während dieser Ehe der große Gott durch unser beyderseits Mühe und Fleiß auch den zeitlichen Seegen zugewandt, als habe ich auch Kirchen und Hospitahl nebst denen Geistlichen dergestalt bedencken wollen. // [l. 465v] Nach meinem Tode soll meine Liebste der Kirchen *ad pias causas* fünff Reichs Thaler species auszahlen auch jedem Priester zu fünff Reichs Thaler species gegeben werden. Denen Armen aber im

Hospitahl soll meine Liebste gleichfals 5 Thaler austheilen. 3. Meinem geliebten Brüdern und Schwestern an selbige will dieses gedencken. Dieweil Gott Herr meinen Bruder Heinrich Daniel Lamprecht Rathsherr in Bergerdorf bey Hamburg und auch meinen anderen Gottfried Lamprecht Kauffer Handels Man[n] in Lubeck mit zeitlichen Güttern reichlich gesegnet hat, als vermache ihnen beyden von meinen hinterbliebenen Güttern, sie mögen Nahmen haben wie sie wollen, zwar nichts, danke ihnen aber vor alle mir Zeit meines Lebens erwiesene Brüderl[iche] Liebe. Hingegen aber meiner lieben Schwester Susanna Kaufman[n]in geb[orene] Lamprechtin, wohnhafft in Bergerdorff, vermache ich nicht aus Schuldigkeit, sondern aus brüderlicher Liebe hundert funffzig hiesige Reichs Thaler species vor ihre an mir erwiesene Liebe und Treue, solte sie aber mit Tode abgegangen seyn, so verfallen diese 150 Reichs Thaler an ihre hinterbliebene Kinder, auch vermache ich meinem Bruder Philip Jacob Lamprecht, Goldschläger in Conigsberg, hundert hiesige Reichs Thaler species, auch meinen Goldenen Pittschier Ring mit 6 Diamanten. Das übrige aber, // [l. 466] alles alte Baarschafft. Silber, Kupffer Haußrath, Werckzeug, Zinn und alles, was nach meinem Tode sonsten übrig bleiben wird, es mag Nahmen haben wie es will, vertestimentire hiemit freywillig, ohne Zwang, auch wohl bedächtig meiner lieben und getreuen Ehegattin alles, doch dergestalt, daß sie mir nach meinem Tode ehrbare ehr-[liche] nach hiesiger Gewohnheit auff unsere so genan[n]ten Schoppen möge zur Erden bestättigen laßen, und dieses alles ist mein ernstlicher freywilliger letzter Wille. Zu dem Ende habe ich diesen meinen letzten Willen mit meiner eigenen Hand unterschrieben und besiegelt. Auch diese unterschriebene Zeugen zu desto mehrer Bekräftigung dieses testaments hiez zu erbeten, nachgehends aber solches auch gerichtlich einbeken[n]et. So geschehen Wilda den 27. April 1725. Apud quod NB. Johan Georg Lamprecht mit eigener Handt. Zu diesem freywilligen Testament bin ich vom H[errn] Johann George Lamprecht zum wahren Zeuge dieses Einhalts erbeten worden. Deßwegen mich unterschreibe Theodor Christoph Mandt. L[ocus] S[igilli].

NB Testamentum subscriptiones mannu[m] tum ipsius testatoris, qva[m] etiam minorum sigillatorum circa sigilla propria aposita sunt tales. // [l. 466v] [Als ein mündlich erbetener Zeuge von H[errn] Johann George Lamprecht unterschreibe mich dies. Testament Johan[n] Benjamin Mauw. L[ocus] S[igilli].

Als ein zu diesem Testament erbetener Zeuge von H[errn] Johan[n] George Lamprecht unterschreibe mich Michael Meyer. L[ocus] S[igilli].

Als ein erbetener Zeuge von H[errn] Joh[ann] George Lamprecht unterschreibe mich dieses Testament Nicolaus Suhr. L[ocus] S[igilli].

Als ein zu diesem Testament erbetener Zeuge vom H[errn] Johann George Lamprecht unterschreibe mich Albrecht Bonnenberg. L[ocus] S[igilli].

Ich als ein erbetener Zeuge von H[errn] Johann Georg[e] Lamprecht sein eigen gegebenes Testament. Johann Fridrich Gabriel. L[ocus] S[igilli].

Als ein mündlich erbetener Zeuge vom H[errn] Johann George Lamprecht unterschreibe mich unter dieses Testament. Johann Michael Schadau. L[ocus] S[igilli].

Quod testamentum ultima voluntas praemiso modo recognita Actis nobilis iudicij scabinalis vilmensis insinuata parti vero affectanti et petenti per depromptum cum ipso originali authentico est extradita anno mense et dia ut supra. // [l. 467] W imię Przenajświętszej Trójcy Jedynej. Ponieważ przy terażniejszej mojej chorobie z padłołu płaczu świata tego względem duszy do ciebie mego ukrzyżowanego Zbawiciela pragnę i uciekam, przetoś według chrześcijańskiego zwyczaju tę usilną moją ostatnią wolą i dyspozycją dobrowolnie, *in praesentia* uproszonych świadków, opowiedziałem i piśmienną konotować kazałem. 1. Naprzód polecam duszę moją, krwią drogą Jezusa Chrystusa odkupioną, Stworzycielowi, który mię stworzył. Ciało moje, które z ziemi wzięta, aż do wesołego zmartwychwstania, ziemię powierzona będzie. 2. A żem ja z moją miłą żoną panią Krystyną Lamprechtową, urodzoną Geisnerówną, w roku 1718 po śmierci w Bogu odpoczywającego pana Gallasa Hessinga, złotnika i obywatela tutejszego, pozostała wdową, w miłym małżeńskim stanie żyłem i z łaski Boga Najwyższego w tymże stanie troje dzieci w dar otrzymałem, które zaś za ordynacją Boską do wiecznej radości w przody poszli. Tedy w tym stanie, co Bóg wszechmogący z błogosławieństwa swego i z prac z pilności obojgu naszych // [l. 467v] doczesne dobra obdarzył, z tych ja na kościół, szpital i Ichmsć księży nasze tak ordynować umyśliłem. Po śmierci mojej ma miła żona do kościoła *ad pias causas* pięć talarów bitych wypłacić, każdemu księdzowi także po pięć tal[arów] bit[ych] dać, ubogim zaś w szpitalu ma moja żona także pięć talar[ów] bit[ych] rozdzielić. 3. Moich miłych braci i siostr wspominając to przypominam, ponieważ Bóg pana brata mego Henricha Daniela Lamprechta rajcy w Bergersdorffie niedaleko od Hamurka, jako też i drugie[go] brata Gotffrida Lamprechta, kupca i obywatela w Lubeku, w doczesnych dobrach hojnie pobłogosławił, tedy tym obojgom z moich pozostałych dóbr, jako się mieniać mogą, nic nie zapisuję, ale tylko za braterską miłość i oświadczone w życiu moim braterskie afekty onym dziękuję. Co się tyczą zaś mojej miłej siostry Susanny Kauffmanowey urodzonej Lamprechtówny, mieszkającej w Bergensdorffie, nie z powinności, ale z braterskiej miłości za doznane siostrzaną miłość y życzliwość sto pięćdziesiąt talarów bitych tutejszej monety zapisuję. A jeśliby z tego świata miała zejść, // [l. 468] tedy na pozostałe jej dzieci ta sum[m]a wyrażona spadać ma. Także leguję bratu memu Philipowi Jakubowi Lamprechtowi Goldschlagerowi w Królewcu sto talar[ów] bitych i mój złoty syngnet z sześciu diamentami, insze zaś wszystkie pozostałe dobra moje w gotowości, w srebrze, miedzy, ruchomość, warsztat, cyna i wszystko, co po śmierci mojej zostanie, i imieniem jakowym namienione być mogą dobra, te zapisuję tym zapisem dobrowolnie, a nie z przymusu, ale z dobrym umysłem, mojej miłej i życzliwej żonie wszystko, jednak, aby po śmierci mojej uczciwie y porządnie według tutejszego zwyczaju na naszym *vulgo* nazwanym szopie pogrzeb sprawiła. I

to jest moja usilna dobrowolna ostatnia wola. Ku temu końcowi tą ostatnią moją dyspozycją ręką moją podpisałem y pieczęć moją przycisnąłem, jakoż na podpisie wyrażone pieczętarze dla większego waloru tegoż testamentu uproszeni są do podpisania, a potem urzędownie przyznać mam. Działo się w Wilnie 27 april[a] 1725 Johann Georg Lamprecht ręką własną. L[ocus] S[igilli].

Do tego dobrowolnego testamentu od pana Jana Jerzego Lamprechta jako prawdziwy świadek // [l. 468v] tych kontentów uproszony będąc, dla tego podpisuję się Theodor Krzysztof Mandt. L[ocus] S[igilli].

Ustnie uproszony pieczętarz od pana Jana Jerzego Lamprechta do tego testamentu podpisuję się Jan Benjamin Mauw. L[ocus] S[igilli].

Do tego testamentu uproszony pieczętarz od pa[na] Jana Jerzego Lamprechta podpisuję się Michał Meyer. L[ocus] S[igilli].

Uproszony pieczętarz od pa[na] Jana Jerz[ego] Lamprechta podpisuję się Nicolaus Suhr. L[ocus] S[igilli].

Do tegoż testamentu uproszony pieczętarz od pana Jana Jerzego Laprechta podpisuję się Albrecht Bonenberg. L[ocus] S[igilli].

Uproszony pieczętarz od pa[na] Jana Jerz[ego] Laprechta do tego testamentu danego podpisuję się Jan Fridrich Gabriel. L[ocus] S[igilli].

Jako ustnie uproszony pieczętarz od pana Jana Jerzego Lamprechta do tego testamentu podpisuję się Jan Michał Schadau. L[ocus] S[igilli].

Vilija Gerulaitienė – Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyriaus archeografė.

El. paštas: vilija.gerulaitiene@gmail.com

Jolita Sarcevičienė – Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyriaus mokslo darbuotoja.

El. paštas: jolita.sarcevicene@istorija.lt